

Moneta kolekcjonerska

świadczyło powierzenie mu w 1363 r. roli rozjemcy w sporze Luksemburgów z Habsburgami.

Kazimierz Wielki zmarł 5 listopada 1370 r. w Krakowie.

Okres trzydziestosiedmioletniego panowania Kazimierza Wielkiego, dzięki pomyślnej realizacji różnych przedsięwzięć gospodarczych i prawnych, stał się podstawą późniejszej świetności politycznej, gospodarczej i kulturalnej Polski Jagiellonów.

Opracowano w NBP na podstawie:

1. „Poczet królów i książąt polskich”, Czytelnik 1978
2. „Księga królów i książąt polskich” pod red. naukową Stefana K. Kuczyńskiego, Świat Książki 1999 oraz źródeł encyklopedycznych.

Wszystkie monety kolekcjonerskie są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.

nominał	100 zł
metal	900/1000 Au
stempel	lustrzany
średnica	21,00 mm
masa	8,0 g
wielkość emisji (nakład)	2.400 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, po bokach orła oznaczenie roku emisji: 20-02, pod orłem napis: ZŁ 100 ZŁ, w otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rwers: Popiersie króla Kazimierza III Wielkiego. Z lewej strony napis: KAZIMIERZ III / WIELKI, z prawej daty: 1333-1370.

Projektant monety: *Ewa Tyc-Karpińska*

Moneta została wyprodukowana w Mennicy Państwowej SA w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

Projekt: DECORUM

W dniu 6 lutego 2002 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monetę kolekcjonerską, o nominale 100 zł, wykonaną stemplem lustrzanym w złocie - przedstawiającą popiersie króla Kazimierza III Wielkiego.

Moneta stanowi kontynuację serii „Poczet królów i książąt polskich”, zapoczątkowanej przez Narodowy Bank Polski w 1979 r.

Kazimierz III Wielki był ostatnim władcą Polski z dynastii Piastów. Urodził się 30 kwietnia 1310 r. w Kowalu w powiecie włocławskim jako syn Władysława Łokietka i Jadwigi, córki księcia wielkopolskiego Bolesława Pobożnego. Od najmłodszych lat był przeznaczony na następcę tronu, a w ostatnich latach panowania ojca brał coraz większy udział w rządach. Zgodnie z wolą ojca, na mocy prawa dziedziczenia i za zgodą zjazdu dostojników koronował się w 1333 r.

Władza nowego monarchy rozciągała się jedynie na Małopolskę, Wielkopolskę oraz ziemie sieradzka i łęczycka. Poza granicami państwa pozostawały: podporządkowany Czechom Śląsk, niezależne Mazowsze oraz zagarnięte przez Krzyżaków Pomorze Nadwiślańskie, Kujawy i ziemia dobrzyńska.

Celem nadrzędnym polityki Kazimierza Wielkiego było wzmocnienie i przywrócenie całości Królestwa Polskiego. Silny sojusz czesko-krzyżacki stanowił poważne zagrożenie dla Polski - tym większe, że trwała wojna Polski z Zakonem, przerwana jedynie rozejmem, który wygasł w 1335 r. Zdając sobie sprawę z przewagi militarnej przeciwników, Kazimierz zdecydował się na działalność dyplomatyczną, zmierzającą do rozerwania wrogiego sojuszu. Na zjeździe w Wyszehradzie w 1335 r. uzyskał od króla czeskiego Jana Luksemburskiego zrzeczenie się roszczeń do polskiej korony.

– Poczet królów i książąt polskich –

Swoją politykę zagraniczną król oparł na sojuszu z Węgrami Andegawenów i papieżem. W 1339 r. w Wyszehradzie zawarł z królem węgierskim, Karolem Robertem układ, w myśl którego w razie bezpotomnej śmierci Kazimierza Wielkiego tron polski miał przypaść Andegawenom, a w 1355 r. potwierdził ich prawa do sukcesji w Polsce.

Nie mogąc wyegzekwować przychylnego dla Polski wyroku sądu papieskiego w sporze z Krzyżakami o zwrot zagarniętych przez nich ziem, zawarł z nimi w 1343 r. w Kaliszu traktat pokojowy. Na mocy traktatu Krzyżacy zwrócili Polsce ziemię dobrzyńską i Kujawy, zatrzymując Pomorze Gdańskie i ziemię chełmińską. Wzmocnił swe wpływy na Pomorzu Zachodnim poprzez zawarcie w 1343 r. przymierza z książętami wołogojskimi.

W latach 1345-1348 walczył bezskutecznie z Czechami. Zawarł z nimi pokój w Namysłowie, w którym rzekł się praw do Śląska w zamian za zrzeczenie się ich pretensji do Mazowsza. W latach 1349-1352 opanował, przy pomocy węgierskiej, większość Rusi Halicko-Wołyńskiej. W 1356 r. podporządkował sobie Mazowsze, a w 1366 r. – ziemię bełską, chełmską, włodzimierską oraz Podole, jako lenna.

W 1365 r. zhołdował Santok i Drezdenko.

W 1368 r. odzyskał od Brandenburcii część Nowej Marchii. W rezultacie terytorium państwa wzrosło ponad dwukrotnie, a liczba mieszkańców dwuipółkrotnie.

Wcielenie Rusi Halickiej do Królestwa Polskiego korzystnie sytuowało kraj na skrzyżowaniu dwóch wielkich szlaków handlowych, prowadzących do Bałtyku i do Morza Czarnego. Dążąc do kulturalnego i gospodarczego jednoczenia Rusi z Polską, Kazimierz przeniósł stolicę księstwa z Halicza do Lwowa, nadał mu nowe prawa miejskie i uczynił największym ośrodkiem handlowym tej prowincji, sprowadziwszy mieszczan z Krakowa, Śląska i Niemiec. Lokował wsie i miasta na nieznanym na tych ziemiach prawie niemieckim. Założył sieć parafii Kościoła łacińskiego, nie naruszając przy tym praw Rusinów do wyznania prawosławnego i kładąc podwaliny pod znamienną dla systemu polskich rządów tolerancję wyznaniową. Tolerancja ta obejmowała również inne narodowości mogące tu żyć według własnych praw – Żydów, Ormian, Tatarów i Wołochów. W polityce wewnętrznej Kazimierz Wielki dążył do centralizacji rządów, opierając się na dobieranej przez króla radzie królewskiej oraz na urzędzie starostów. Pokonał przeciwną centralizacji państwa opozycję wielkopolską – konfederację pod przywództwem Maćka Borkowica.

Po zapewnieniu trwałego pokoju na granicach monarcha podjął wysiłek zreformowania państwa. Przeprowadził kodyfikację niepisanego prawa zwyczajowego, różnego dla poszczególnych dzielnic, wprowadzając dwa statuty: dla Małopolski i dla Wielkopolski (wiślicki i piotrkowski) oraz dodatkowe przepisy obowiązujące w całym Królestwie. Równoległe przeprowadził reformę sądownictwa, tworząc dla możnych i rycerstwa sądy karne starostów, tzw. sądy grodzkie, a dla mieszczan i chłopów Sąd Wyższy Prawa Niemieckiego w Krakowie. Dążąc do wzmocnienia skarbu państwa, dokonał reformy monetarnej, wprowadzając do obiegu — w miejsce dotychczasowych różnych monet z mennic poszczególnych książąt dzielnicowych — grosz srebrny. Dla zagwarantowania stałych

dochodów skutecznie zreformował podatki i wzmocnił system celny. W 1334 r. potwierdził i rozszerzył przywilej dla Żydów, dający im prawo do tworzenia własnych samorządów, do swobody wyznania i do opieki królewskiej. Popierał kolonizację wewnętrzną poprzez rozwój miast i liczne nowe lokacje. Nadawał miastom przywileje, pozwalające im czerpać korzyści z wymiany międzynarodowej, dzięki czemu powstawały duże ośrodki handlowe, przyciągające rodzimych kupców i rzemieślników. Organizował na wielką skalę osadnictwo wiejskie, zwłaszcza na Podkarpaciu. Wiele uwagi poświęcał rozwojowi górnictwa, szczególnie kopalni soli; popierał także rozwój rzemiosła i handlu.

Prowadził szeroką działalność budowlaną, głównie w celach obronnych. Na obszarach nadgranicznych oraz w sąsiedztwie stolicy wznosił około 50 muryanych zamków i tworzonych warownych i otoczył murami obronnymi blisko 30 miast, co wzmocniło bezpieczeństwo kraju. Zreformował wojsko, które zaczęło się liczyć jako poważna siła militarna środkowej Europy. Zreformował królewskie dobra ziemskie, oddając je w Małopolsce w zarząd wielkorządcy, a na pozostałych ziemiach - starostów. Odebrał także część majątków przywłaszczonych przez magnatów i klasztory.

Do zarządzania tak zorganizowanym państwem król powoływał wykształconych prawników. W 1364 r. założył pierwszy w Polsce, a drugi w Europie Środkowej uniwersytet w Krakowie, który miał zapewnić monarchii fachowych urzędników. Akademia Krakowska miała się składać z 11 katedr, w tym aż 8 prawniczych. Z powodu śmierci króla działalność uczelni została jednak zawieszona.

Stabilizacja wewnętrzna kraju, unormowanie stosunków z państwem krzyżackim i Czechami, włączenie do monarchii ziem ruskich oraz dobre stosunki z Węgrami umożliwiły wzmocnienie kontaktów handlowych z zachodnią Europą oraz intensyfikację handlu m.in. z ośrodkami nad Morzem Czarnym i na Krymie. Nastąpił szybki wzrost gospodarczy kraju, wzrost zamożności społeczeństwa, napływ zachodnich kapitałów i przedsiębiorców. Sprzyjało temu, oprócz reform przeprowadzonych przez króla, wielkie załamanie gospodarcze wyżej rozwiniętych państw zachodniej Europy.

Polska stała się krajem niejedolitym etnicznie i wyznaniowo, równocześnie jednak pojawiła się tolerancja religijna. Zaczęło się krystalizować nowe społeczeństwo, wzrastało poczucie więzi państwowej wśród Polaków. Przyjęto wówczas nową nazwę Polski — Korona Królestwa Polskiego. Państwo przestało być własnością dziedziczną dynastii, a jego pojęcie oddzielono od osoby aktualnie panującego.

Stabilizacja wewnętrzna, szybki rozwój gospodarczy oraz wzrost terytorialny państwa polskiego zwiększyły międzynarodowe znaczenie Polski. W 1364 r. odbył się w Krakowie zjazd monarchów z udziałem cesarza Karola IV, królów: Węgier, Cypru, Danii, oraz wielu książąt. Omawiano na nim m.in. sprawy Europy Środkowej i kwestie obrony przed niebezpieczeństwem tureckim.

W końcowym okresie swego panowania Kazimierz Wielki stał się pożądanym sprzymierzeńcem dla najpotężniejszych władców europejskich. O jego wielkim znaczeniu w Europie dobitnie